

«Ακούς» τη μουσική;

“Can you hear” the music?

Ευσταθοπούλου Μ., Ζιώγα Α., Παπαγεωργίου Δ. & Τσέντζου Π.

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Περίληψη

Η αντίληψη του κόσμου επιτυγχάνεται μέσω των σωματικών και των ειδικών αισθήσεων. Η μερική ή ολική στέρηση της ακοής, η οποία δυσχεραίνει τη γλωσσική, κοινωνική και κινητική ανάπτυξη, μπορεί να αντισταθμιστεί με τη βοήθεια της μουσικοκινητικής αγωγής. Η μουσικοκινητική, αξιοποιώντας την έμφυτη αίσθηση του ρυθμού και της μουσικής, προσφέρει εναλλακτικές διόδους επικοινωνίας στον άνθρωπο, χωρίς να απαιτείται η χρήση των λέξεων.

Τις τελευταίες δεκαετίες υλοποιήθηκαν αξιόλογες προσπάθειες στη χώρα μας, οι οποίες ανέδειξαν τα οφέλη της μουσικοκινητικής αγωγής στα παιδιά με απώλεια ακοής. Ο συνδυασμός της μουσικής και της κίνησης δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, με αποτέλεσμα η κώφωση να μη θεωρείται πλέον εμπόδιο για τη συναισθηματική, γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη των κωφών παιδιών.

Λέξεις-κλειδιά: επικοινωνία, μουσική, μουσικοκινητική αγωγή, κωφό παιδί

Abstract

World's perception can be achieved through physical and special senses. Partial or total hearing impairment which prevents verbal, social and physical development can be balanced with the help of music-kinetic education. Using the innate senses of rhythm and music, music-kinetic provides alternative communication channels between humans without the use of words.

In recent decades, significant efforts have been made in Greece, which have highlighted the benefits of music-kinetic education to children with hearing loss. Combination of music and body movements creates appropriate conditions for the full development of the child, as result deafness is no longer considered a barrier for the emotional, cognitive and social development of deaf or hard of hearing children.

Keywords: communication, mesic, music-kinetic, deaf and hard of hearing children

Ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται το περιβάλλον μέσα από ένα σύστημα αισθήσεων «κοντινών προς το σώμα», όπως η αφή, η κίνηση, η ισορροπία, η γεύση και η όσφρηση, παράλληλα με τη βοήθεια της ακοής και της όρασης, οι οποίες καλούνται αισθήσεις «απομακρυσμένες από το σώμα» (Zimmer, 2007:70). Προκειμένου να αντισταθμιστεί απώλεια ακοής/ο συνδυασμός μουσικής και κίνησης μπορεί να προσφέρει εναλλακτικές διόδους επικοινωνίας.

Η επικοινωνία αποτελεί μια ανώτερη μορφή έκφρασης, μια διαδικασία απαραίτητη για την ανθρώπινη λειτουργία και ύπαρξη. Μέσω της ανταλλαγής μηνυμάτων οι άνθρωποι επιδιώκουν την επικοινωνία/χρησιμοποιώντας κώδικες προκειμένου να μεταβιβάσουν πληροφορίες. Ακολουθεί η αποκωδικοποίηση, δηλαδή η ερμηνεία του μηνύματος (Παπαγεωργίου, 2004: 73-77), η οποία είναι πολυεπίπεδη. Η πολυσημία της ερμηνείας δεν οφείλεται μόνο σε ατομικά χαρακτηριστικά του δέκτη, αλλά και στο κοινωνικό, πολιτιστικό και θεσμικό πλαίσιο (Curranetal, 2001: 403-407).

Διακρίνονται δύο τύποι επικοινωνίας με κριτήριο τη χρήση ή μη λέξεων: α) ηλεκτική, κατά την οποία η γλώσσα χρησιμοποιείται για τη μεταφορά γραπτών και προφορικών μηνυμάτων και β) η μη λεκτική, στην οποία επειδή απουσιάζουν οι λέξεις η ανταλλαγή μηνυμάτων πραγματοποιείται κυρίως μέσω της γλώσσας του σώματος (χειρονομίες, εκφράσεις) (<https://www.communicationtheory.org/types-of-communication/>).

Ο άνθρωπος παράλληλα με τη γλώσσα ανέπτυξε ένα σύνολο δυναμικών τρόπων επικοινωνίας, όπως τα μαθηματικά σύμβολα, τη γλώσσα του σώματος και την τέχνη (Μπουλντή, 2007: 76). Ένας ακόμη δυναμικός τρόπος επικοινωνίας είναι η νοηματική γλώσσα, η οποία δημιουργήθηκε από την ανάγκη των κωφών και των βαρήκοων για επικοινωνία και μέχρι τη δεκαετία του 1960 δεν είχε επισήμως αναγνωριστεί (Humphries et al, 2011: 154). Κύριο χαρακτηριστικό της είναι η χρήση οπτικών συμβόλων για την πρόσληψη και την αποκωδικοποίηση πληροφοριών. Η νοηματική γλώσσα διαφέρει από χώρα σε χώρα, καθώς δημιουργείται σύμφωνα με τις ανάγκες, την ιστορία και την ταυτότητα του κάθε έθνους (Κουρμπέτης κ.ά., 2007: 23-25).

Ο όρος κωφός χρησιμοποιείται για άτομα, τα οποία λόγω σοβαρής ακουστικής βλάβης αδυνατούν να ακούσουν τον ήχο, ενώ ο όρος βαρήκοος χρησιμοποιείται για τα άτομα με μερική απώλεια ακοής. Η έκπτωση της ακοής επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις

στον προφορικό λόγο, στην κοινωνική συμπεριφορά και στην κινητική ανάπτυξη (Φωτιάδης κ.ά., 2005: 348-349)

Τα τελευταία χρόνια, ο προσανατολισμός της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας και στην ανάδειξη ολοένα και περισσότερων μαθητοκεντρικών μεθόδων διδασκαλίας, θέτει τη μουσικοκινητική αγωγή στο προσκήνιο (Edwards et al, 2010: 33-34). Η μουσικοκινητική ορίζεται ως η μέθοδος όπου η κίνηση αποτελεί το εργαλείο κατανόησης της μουσικής, με απώτερο σκοπό η μουσική και η κίνηση να γίνουν αντιληπτές με βιωματικό τρόπο (Ρέτσιου, 2011: 13-15).

Ευθύνη του παιδαγωγού είναι η επιλογή των κατάλληλων μουσικοκινητικών παιχνιδιών με γνώμονα τη δυνατότητα συμμετοχής όλων των παιδιών, την αποδοχή της διαφορετικότητας, την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και την αποκόμιση του ευχάριστου συναισθήματος της αποδοχής από την ομάδα (Πανταζής κ.ά., 2005: 271-273, 281-283), καθώς η αναπηρία δεν εξελίσσεται πάντα σε μειονεξία. Εξαρτάται από τη φύση και τη σοβαρότητα του προβλήματος, τον βαθμό που επηρεάζει την καθημερινότητα του ατόμου και από τη στάση των υπολοίπων απέναντι του (Πολυχρονοπούλου, 2012:19). Ειδικότερα, προκειμένου να ενθαρρυνθεί ένα παιδί με διαταραχές ακοής να εκφραστεί προτείνεται η χρήση οπτικών ερεθισμάτων, η παροχή οδηγιών με τη βοήθεια των χεριών και η χρήση κατάλληλων μουσικών οργάνων, όπως άρπες, τύμπανα και μαράκες (Edwards et al, 2010: 111-112, 124-125).

Ο Γερμανός συνθέτης Carl Orff (1895-1982) πρότεινε ένα σύστημα μουσικής αγωγής, όπου συνδυάζεται η μουσική με την κίνηση και τη χρήση κρουστών οργάνων, τα οποία εφηύρε ο ίδιος. Έδινε ιδιαίτερη βαρύτητα στον ρυθμό και στον αυτοσχεδιασμό, προκειμένου να επιτευχθεί η φυσική ανάπτυξη και εξέλιξη του παιδιού (Edwards et al, 2010: 306-307).

Στην Ελλάδα εφαρμόστηκε για πρώτη φορά ένα μουσικοκινητικό πρόγραμμά το 1995 στο Εθνικό Ίδρυμα Κωφών. Βασίστηκε στην παιδαγωγική προσέγγιση του Γερμανού συνθέτη Carl Orff και αποσκοπεί την παροχή ενός πρόσθετου εργαλείου έκφρασης και επικοινωνίας. Παρέχεται η δυνατότητα στον παιδαγωγό να προσαρμόζει το πρόγραμμα ανάλογα με τον βαθμό της ακουστικής απώλειας των παιδιών και συνδυάζοντας τον ήχο, την κίνηση, την όραση και την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα προσφέρει μια ολική μέθοδο επικοινωνίας. Το παιδί μέσω της ενεργητικής ακρόασης αντιλαμβάνεται το σώμα και τις ικανότητες του, αποκτά αυτοπεποίθηση, εκφράζεται,

αναλαμβάνει ενεργό ρόλο στην ομάδα, συνεργάζεται και επικοινωνεί (Φιλιάνου κ.ά., 2013: 195-198).

Μια καινοτόμος προσπάθεια να “ακούσουν” μουσική άτομα με απώλεια ακοής υλοποιήθηκε στη χώρα μας το 2016 από το Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με το Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης. Στο βιωματικό μουσικό εργαστήριο, με τίτλο «Ρυθμός, η κοινή μας γλώσσα», οι συντελεστές, με τη συνδρομή ηχητικών εγκαταστάσεων και βίντεο, προέτρεψαν τους συμμετέχοντες να νιώσουν και να παίξουν μουσική, να γίνουν μέτοχοι μιας πρωτόγνωρης επικοινωνιακής εμπειρίας (<http://teloglion.gr/el/node/18209>).

Από τα παραπάνω κατανοούμε ότι υπάρχει μια έμφυτη αίσθηση της μουσικής στον άνθρωπο, η οποία γίνεται αντιληπτή μέσω των ρυθμικών κινήσεων του σώματος και των φωνητικών σχεδιασμών. Η καθιέρωση της μουσικοκινητικής, ως μοντέλο ολιστικής αγωγής και διαμόρφωσης της προσωπικότητας κρίνεται απαραίτητη, προκειμένου η κοινότητα των κωφών να ενταχθεί στην ευρύτερη κοινωνία.

Βιβλιογραφία

- Curran, J. & Gurevitch, M. (2001). *MME και κοινωνία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Edwards, L. C., Bayless, K. M. & Ramsey, M. E. (2010). *Μουσική και Κίνηση. Ένας τρόπος ζωής για το μικρό παιδί*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Humphries, T. & Humphries, J. (2011). Deaf in the Time of the Cochlea. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. 16 (2), 153-163.
- Κουρμπέτης, Β., Χατζοπούλου, Μ., Σαβαλίδου, Φ. & Σίμψα, Θ. (2007). *Διαναπηρικός Οδηγός Επιμόρφωσης*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Μπουλντή, Δ. (2007). *Μουσική και συναίσθημα: ερμηνευτικές προσεγγίσεις, στοχασμοί και εφαρμογές*. Μουσικοπαιδαγωγικά. 5, 76-101.
- Πανταζής, Σ. Χ. & Σακελλαρίου, Μ. Ι. (2005). *Προσχολική Παιδαγωγική. Προβληματισμού – Προτάσεις*. Αθήνα: Ατραπός.
- Παπαγεωργίου, Γ. (2004). *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Δαρδανός.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2012). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Ρέτσιου, Σ., (2011). *Εξερευνώντας τη μουσική και την κίνηση*. Αθήνα: Ξιφαράς.